

УДК 378.014.6:355271+338.246.8(477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4\(22\)-1469-1481](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-4(22)-1469-1481)

Таланова Жаннета Василівна доктор педагогічних наук, професор, головний науковий співробітник відділу забезпечення якості вищої освіти, Інститут вищої освіти НАПН України, вул. Бастіонна, 9, м. Київ, 01014, тел. (044) 286-69-68, <https://orcid.org/0000-0003-4007-2677>

Слюсаренко Олена Миколаївна доктор педагогічних наук, с.н.с., перший заступник директора, Інститут вищої освіти НАПН України, вул. Бастіонна, 9, м. Київ, 01014, тел. (044) 286-69-68, <https://orcid.org/0000-0001-7957-1794>

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ З ФІЗІОТЕРАПІЇ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Анотація. Стаття присвячена проблемам розроблення, розвитку та реалізації бакалаврських і магістерських освітніх програм у сфері фізіотерапії та реабілітації в європейських університетах, демонструючи їх актуальність, оскільки вони орієнтовані на останні тенденції у відповідній сфері. Програми спрямовані на розвиток у студентів компетентностей, що відповідають сучасним вимогам і потребам ринку праці та забезпечують конкурентоздатність випускників. Сьогодні важливо акцентувати увагу на проблемах підготовки фахівців у сфері фізіотерапії та реабілітації, оскільки попит на таких фахівців, які володіють специфічними знаннями та навичками для роботи з особами з обмеженими можливостями, зростає. Підготовка включає розуміння різних видів інвалідності, оволодіння методами фізіотерапії та реабілітації та використання різноманітних підходів до роботи з різними віковими групами. Важливою також є навичка забезпечувати індивідуалізацію підходів до кожної особи відповідно до її конкретних потреб та обмежень, оскільки індивідуалізована реабілітація сприяє досягненню ефективних і позитивних результатів. Освітні програми сприяють досягненню студентами відповідних результатів навчання, відкриваючи перед ними можливості для участі в дослідженнях та інноваційних проектах, що сприяє розвитку наукових компетентностей зокрема. Студенти мають можливість обирати спеціалізовані напрями підготовки у сфері фізіотерапії та реабілітації, такі як неврологічна реабілітація, спортивна терапія чи педіатрична

фізіотерапія, що сприяє більш глибокому розумінню конкретних аспектів цієї сфери. Вони набувають високої кваліфікації як фахівці з фізіотерапії та реабілітації та здатні забезпечувати ефективну та індивідуалізовану допомогу пацієнтам, що призводить до покращення результатів реабілітації.

Підготовка висококваліфікованих фахівців у сфері фізіотерапії та реабілітації є ключовим елементом формування сучасного суспільства, яке характеризується більш високим рівнем справедливості, інклюзивності та здатністю забезпечувати підтримку та рівні можливості для всіх своїх членів.

Ключові слова: розроблення освітніх програм, бакалаври з реабілітації, фізіотерапії, магістри з реабілітації, фізіотерапії, освітня програма, вища освіта.

Talanova Zhanneta Vasylivna Doctor in Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the Department of Higher Education Quality Assurance, Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, tel.: (044) 286-69-68, <https://orcid.org/0000-0003-4007-2677>

Slyusarenko Olena Mykolayivna Doctor in Pedagogical Sciences, Senior Researcher, First Deputy Director, Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, tel.: (044) 286-69-68, <https://orcid.org/0000-0001-7957-1794>

EDUCATION OF SPECIALISTS IN PHYSIOTHERAPY AND REHABILITATION: INTERNATIONAL EXPERIENCE

Abstract. The article is devoted to issues of the designing and developing Bachelor's and Master's study programmes in Physiotherapy and Rehabilitation in European universities, demonstrating their relevance, as they are oriented to the latest trends in the relevant field. The programmes are aimed at developing students' competencies that meet the modern requirements and needs of the labor market and ensure the competitiveness of graduates. Today, it is important to focus on the problems of training specialists in the field of Physiotherapy and Rehabilitation, as the demand for such specialists, who have specific knowledge and skills to work with people with disabilities, is growing. Education content includes understanding different types of disabilities, mastering physiotherapy and rehabilitation techniques, and using different approaches to work with different age

individuals' groups. It is also important to be able to individualize approaches to each person according to their specific needs and limitations, as individualized rehabilitation helps to achieve effective and positive results. Study programmes contribute to the achievement of appropriate learning outcomes by students, opening up opportunities for them to participate in research and innovative projects, which contributes to the development of scientific competences in particular. Students have the opportunity to choose specialized areas of education in the field of Physiotherapy and Rehabilitation, such as neurological rehabilitation, sports therapy or pediatric physiotherapy, which contribute to a deeper understanding of specific aspects of this field. Students become highly qualified as physiotherapy and rehabilitation specialists and are able to provide effective and individualized care to patients, leading to improved rehabilitation outcomes.

The education of highly qualified specialists in Physiotherapy and Rehabilitation is a key element in the formation of a modern society, which is characterized by a higher level of justice, inclusiveness and the ability to provide support and equal opportunities for all its members.

Keywords: study programmes development, Bachelors in Rehabilitation and Physiotherapy, Masters in Rehabilitation and Physiotherapy, study programme, higher education.

Постановка проблеми. Наявність компетентних і вмотивованих фахівців у галузі охорони здоров'я є ключовим аспектом для забезпечення надання якісних медичних послуг, що сприяють покращенню стану здоров'я населення, особливо в умовах криз. Розбудова потенціалу закладів вищої освіти і підвищення якості медичної освіти включає удосконалення стандартизації, розвиток систем оцінювання та забезпечення якості, впровадження сучасних методів і підходів до викладання і навчання в галузі охорони здоров'я. Адже у сучасних реаліях надзвичайно зростає значення якісної вищої освіти у сфері фізіотерапії та реабілітації для суспільства в цілому та для військових зокрема, яка забезпечує надання фахівцям необхідних знань, розвиток умінь і навичок для ефективної реабілітації військовослужбовців, які можуть бути піддані різноманітним фізичним та психологічним труднощам під час служби в умовах воєнних дій. Відповідні результати навчання мають бути сфокусовані на розробленні та застосуванні індивідуальних програм відновлення, спрямованих на повернення до оптимального фізичного та психічного стану людини, підтримці якісної та комплексної допомоги у процесі фізичного та соціального відновлення після виконання службових обов'язків, після

отриманих травм і поранень в умовах воєнного стану. Освітні програми бакалаврату та магістратури з реабілітації (фізіотерапії, ерготерапії) мають відповідати сучасним вимогам і потребам як суспільства, так і ринку праці. Ці програми мають надавати студентам не тільки глибокі знання в обраній сфері, а й розвивати критичне мислення, аналітичні навички та готувати їх до викликів сучасної ситуації, пов'язаної з наслідками пандемії та війни.

Отже, вивчення та адаптація різноманітного міжнародного досвіду такої підготовки на бакалаврському та магістерському рівнях, передусім у європейських університетах, що заснований на методах активного навчання, наукових дослідженнях і взаємодії студентів з реальною практикою, постає актуальним дослідницьким завданням у контексті пріоритетів євроінтеграції, передусім інклюзії, та викликів, з якими стикається Україна та світ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі значущими є дослідження різних аспектів формування компетентностей фахівців у сфері реабілітації та фізіотерапії, а саме: дослідження аспектів підготовки фахівців реабілітаційної сфери на різних освітніх рівнях здійснює Н. Чепурна [1]; удосконалення підготовки медичних працівників є темою робіт І. Циганенко та Л. Овчаренко [2]; питання інформатичної підготовки студентів у сфері медичної освіти висвітлюють М. Мруга та Л. Войтенко [3]. Також, проблеми підготовки спеціалістів у сфері реабілітації є предметом досліджень зарубіжних науковців, зокрема свій внесок у вивчення рамки рівності та інклюзії в галузі охорони здоров'я для освітніх програм представляє у своїх роботах В. Agic [4]; питання безперервного професійного розвитку в галузі охорони здоров'я висвітлюють N. Chikhladze та N. Pitskhelauri [5]; оцінювання знань та ставлення медичних працівників до програм безперервного професійного розвитку досліджують Н. Mohamed та Н. Soliman [6]; освітні програми з використанням штучного інтелекту для медичних працівників перебувають у полі наукових інтересів R. Charow [7].

Мета статті – аналіз та узагальнення досвіду підготовки фахівців у сфері фізіотерапії та реабілітації в європейських країнах як умови забезпечення інклюзії в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу. Підготовка та впровадження програм з реабілітації є важливим елементом у створенні сприятливого середовища для осіб з обмеженими можливостями, забезпечення для них рівного доступу до всіх можливостей суспільного життя, тобто – інклюзії. Адже підготовка програм з реабілітації дозволяє враховувати

індивідуальні потреби та особливості кожної особи, спрямовувати зусилля на конкретні цілі та очікування. Правильно спроектовані та сплановані програми гарантують доступність для всіх осіб, незалежно від їхніх фізичних, когнітивних чи інших обмежень, що включає в себе адаптацію відповідних матеріалів, середовища та методів і технологій. Створення професійної команди фахівців, які володіють необхідними компетентностями для належної взаємодії з особами з обмеженими можливостями, передбачає й розуміння конкретних вимог різних видів реабілітації. Ефективність програми визначається ефективністю реабілітаційних дій та досягненням конкретних результатів, що включає в себе оцінювання прогресу учасників програми та внесення коректувань у програму на підставі аналізу та синтезу отриманих даних. Також потрібно зазначити, що програми з реабілітації, які відповідають вимогам сучасного суспільства, викликам пандемії, війни, інших криз, сприяють інтеграції осіб з обмеженими можливостями в різні сфери суспільної діяльності, зокрема в умовах воєнного стану, адже забезпечують розвиток тих умінь і навичок, які дозволяють людям бути більш самостійними та самодостатніми, сприяючи підвищенню якості їхнього життя навіть в складних і несприятливих умовах. Урахування цих аспектів допомагає створювати ефективні та збалансовані програми з реабілітації, що сприяють максимальному відновленню осіб з обмеженими можливостями та їх участі в суспільному житті.

Тому сьогодні гостро постає проблема підготовки висококваліфікованих фахівців з реабілітації (фізіотерапії) у вищій освіті, адже вони повинні мати не тільки специфічні знання, уміння, навички та інші особисті якості для роботи з особами з обмеженими можливостями, що передбачає не тільки розуміння різних видів інвалідності, методів реабілітації та підходів до роботи з різними віковими групами, але й здатність до автономних і відповідальних дій та прийняття науково обґрунтованих рішень. Також важливим критерієм є здатність фахівців з реабілітації до індивідуалізації професійних підходів у залежності від конкретних потреб та обмежень особи, адже індивідуалізована реабілітація забезпечує більш ефективні та позитивні результати. Більш того, фахівці з реабілітації мають бути підготовлені до надання емоційної та психологічної підтримки як пацієнтам, так і їхнім родинам, що важливо для полегшення процесу адаптації та соціальної інтеграції. Можна стверджувати, що фахівці-реабілітологи відіграють ключову роль у розбудові інклюзивного суспільства, де особи з обмеженими можливостями можуть брати активну участь в житті суспільства нарівні з усіма громадянами, та здійснюють важливий внесок у розвиток

програм та інфраструктури для підтримки осіб з обмеженими можливостями, зокрема людей похилого віку, включаючи рівний доступ до освіти, роботи та інших сфер суспільного життя. Фахівці з реабілітації мають отримувати знання про психосоціальні аспекти інвалідності та брати участь у попередженні та подоланні психологічних і соціальних проблем, пов'язаних із станом інвалідності.

Підсумовуючи, можна зазначити, що підготовка кваліфікованих фахівців у сфері реабілітації є важливою для створення сучасного суспільства, яке є більш справедливим, інклюзивним і спроможним надавати підтримку та рівні можливості для всіх його членів.

У свою чергу фізіотерапія є складовою реабілітаційного процесу та дозволяє відновити або покращити рухливість і функціональність тіла, адже це особливо важливо після травм, поранень, операцій та хвороб, коли фізичні можливості можуть бути обмежені. Також фізіотерапія включає методи та вправи, спрямовані на зменшення болю і дискомфорту, а це особливо корисно для людей з хронічним болем, станом після операцій, поранень. Процес реабілітації може бути важким етапом для пацієнта, а фізіотерапія не лише поліпшує фізичний стан, але й сприяє психологічному благополуччю, допомагаючи пацієнтам відновити віру в свої можливості. Також ефективна фізіотерапія допомагає у запобіганні можливих ускладнень, які можуть бути пов'язаних з реабілітацією, таких як затримка відновлення рухливості або втрата м'язової сили, у поверненні пацієнтів до повсякденного життя, роблячи акцент на покращенні якості життя. Фізіотерапія може бути корисною для реабілітації після різних подій, включаючи операції, травми, інсульти або хронічні захворювання та поранення, адже вона виступає як важлива ланка у комплексному підході до відновлення здоров'я і функціональності пацієнта.

Окреслений комплекс вимог і можливостей, потенціалу діяльності фахівців з реабілітації та фізіотерапії характеризує зміст і дизайн освітніх програм з підготовки таких фахівців у вищій освіті.

Важливим індикатором якості розроблення та розвитку освітніх програм у сфері реабілітації є підхід, що визначає підготовку кадрів за рахунок підвищення рівня професіоналізації на всіх освітніх рівнях. Так, Європейська федерація адаптованої фізичної активності (European Federation of Adapted Physical Activity, EUFAPA) позиціонує свою діяльність як таку, що направлена на «популяризацію та поширення досвіду, результатів і знахідок у сфері адаптованої фізичної активності та спортивної науки, а також їх практичного застосування на благо людей протягом усього життя»[8]. Місія цієї організації: «сприяти,

полегшувати та координувати європейське співробітництво в дослідженнях, професійній підготовці, наданні послуг та пропаганді адаптованої фізичної активності для осіб з обмеженими можливостями» [9]. Основні цілі функціонування EUFAPA включають аспекти, що стосуються сприяння європейській співпраці у сфері фізичної активності для підтримки осіб з різними можливостями; заохочення та координування наукових досліджень та обмін практичним досвідом у сфері адаптованої фізичної активності та сприяння впровадженню результатів цих досліджень у різні сфери професійної діяльності, а саме – освіта, інклюзія, тренування, реабілітація; забезпечення можливості отримання наукових знань і практичного досвіду з адаптованої фізичної активності всіма зацікавленими національними і міжнародними організаціями і закладами.

Таким чином, представлені ключові цілі та завдання підготовки сучасних фахівців з реабілітації в умовах криз також є орієнтиром для розроблення відповідних освітніх програм у вищій освіті.

Так, основне завдання вищої освіти у сфері реабілітації в Університеті прикладних наук Сатакунти (Satakunta University of Applied Sciences, SAMK) [10] полягає у забезпеченні фахових компетентностей для розроблення контенту освітніх програм з підготовки бакалаврів і магістрів у сфері реабілітації та фізіотерапії. Також важливо зазначити, що факультет охорони здоров'я був першим, який запровадив програму з Human Aging and Elderly Services (послуги для людей похилого віку), а також єдиний, що пропонує англomовну програму з фізіотерапії в північних країнах Європи. Факультет відповідає за розроблення спеціалізацій з підготовки у межах послуг для людей похилого віку, має великий досвід у забезпеченні доступності та керує навчальним центром Soteekki [11].

Латвійська академія спортивної освіти (Latvian Academy of Sport Education, LASE) [12] має програму підготовки бакалаврів за спеціальністю «Фізіотерапія» (код 42722)[13]. Також потрібно зазначити, що викладачі та науковці кафедри фізіотерапії та спортивної медицини мають понад десятирічний досвід у проведенні досліджень, які стосуються здоров'я та спорту.

Університет фізичного виховання Юзефа Пілсудського у Варшаві (Jozef Pilsudski University of Physical Education in Warsaw) [14] пропонує магістерську програму з фізіотерапії, випускники якої можуть займатися діяльністю, що «пов'язана з наданням послуг окремим особам або групам осіб з особливими потребами з метою відновлення, розвитку або підтримки максимальних рухових і функціональних здатностей. Ці

послуги можуть надаватися лише фізіотерапевтом або під його керівництвом і наглядом. Випускники добре підготовлені до планування, проведення та контролю процесу післялікарняної реабілітації, що проводиться спеціалізованими лікувально-профілактичними закладами, а також безперервної реабілітації інвалідів, дітей та людей похилого віку» [15]. Також в університеті готують бакалаврів за спеціальністю «Ерготерапія». Основна мета ерготерапії полягає в тому, щоб «допомогти людям або соціальним групам виконувати діяльність у сферах самообслуговування, навчання, роботи, відпочинку, сну та вільного часу, завдяки чому вони відновлюють або розвивають здатність до незалежного та задовільного життя. Ерготерапія займається розвитком діяльності, рівень якої знизився через здоров'я чи соціальні фактори» [16]. Відповідність змісту підготовки цієї освітньої програми європейським тенденціям ґрунтується на застосуванні стандартів, які розроблені Європейською мережею ерготерапії у вищій освіті (European Network of Occupational Therapy in Higher Education, ENOTHE) [17] та Всесвітньою федерацією ерготерапевтів (World Federation of Occupational Therapists, WFOT) [18]. Це сфера охорони здоров'я, яка має міждисциплінарний характер і вимагає глибоких знань, базуючись на теоріях з таких сфер, як науки про працю, медицина, науки про здоров'я, соціальні науки і науки про фізичну культуру.

Ганноверська медична школа (Medizinische Hochschule Hannover, МНН) готує магістрів за освітньою програмою «Ерго і фізіотерапія» [19]. Масарикова університет (Masarykova univerzita) [20] має бакалаврську освітню програму «Фізіотерапія», з провідною кафедрою «Фізіотерапія та реабілітація» (Katedra fyzioterapie a rehabilitace) [21]. Ці програми також засновані на міжнародних стандартах.

Литовський університет спорту (Lithuanian Sports University) [22] пропонує бакалаврську програму «Кінезіотерапія», яка базується на «досягненнях міжнародної фундаментальної та прикладної міждисциплінарної науки та техніки, підготовці фізіотерапевтів університетського рівня, повністю освічених, етично відповідальних, творчих і підприємливих, які професійно надають фізіотерапевтичні послуги на основі сучасних наукових досліджень, які включають обстеження та оцінку стану пацієнта, клінічний стан, визначення необхідності проведення фізіотерапевтичних процедур і діагностики, планування, виконання та оцінки ефективності процедур» [23]. Особливістю даної освітньої програми є те, що її навчальний план і зміст розроблено відповідно до вимог Всесвітньої асоціації фізичних терапевтів (WCPT) щодо компетентностей фізичного терапевта. Тому ця програма включає

в себе курси, які не охоплюються іншими литовськими університетами, що також пропонують програми з фізіотерапії. Також варто зазначити, що випускники університету займають посади на всіх рівнях системи охорони здоров'я (первинного, вторинного, третинного), у медичній, сестринській, оздоровчій сферах, у закладах освіти, а також у спортивних командах. Також, в Литовському університеті спорту представлена магістерська програма «Кінезіотерапія», основні засади якої ґрунтуються на досягненнях «фундаментальної та прикладної міждисциплінарної науки і техніки, підготовці на міжнародному рівні магістрів-фізіотерапевтів, здатних застосовувати в клінічній практиці сучасні діагностичні методи та методології, засновані на наукових доказах, здійснювати профілактику травм і захворювань, висувати наукові гіпотези та ініціювати, а також проводити наукові дослідження в сфері біомедицини, керувати проектами в країні та на міжнародному рівні, керувати фізіотерапевтами, здійснювати приватну діяльність і продовжувати навчання на програмі третього циклу освіти» [24]. Ця освітня програма є унікальною, оскільки вона фокусується виключно на підготовці магістрів з фізичної терапії. В інших університетах Литви фахівцям з фізіотерапії та ерготерапії пропонують спільні реабілітаційні програми другого рівня. У межах цієї програми магістри з фізичної терапії розвивають уміння та навички використання методів профілактики, діагностики та терапії для лікування спортсменів. Програма також спрямована на розвиток компетентностей з організації та ведення приватної практики.

Висновки. Бакалаврські та магістерські освітні програми з реабілітації та фізіотерапії розповсюджені у європейських університетах, зорієнтовані на сучасні тенденції в цій сфері, вимоги ринку праці та суспільства, що дозволяє студентам отримати якісну освіту, долучатися до досліджень та інноваційних проектів, набуваючи актуальні компетентності, та сприяє їх конкурентоздатності. Застосування європейськими університетами міжнародних підходів і стандартів, вироблених профільними асоціаціями, в освітніх програмах, запровадження програм обміну та міжнародної мобільності відкриває для студентів можливість щодо розуміння та пристосовування до різноманітних культур і глобальних викликів. Бакалаврські та магістерські програми у сфері реабілітації та фізіотерапії в європейських університетах розробляються та запроваджуються з урахуванням сучасного науково обґрунтованого змісту підготовки, що передбачає, зокрема, вивчення психосоматичних аспектів хвороби і травм; методів ефективної взаємодії з пацієнтами, враховуючи їхні емоційні та

психологічні потреби; набуття навичок використання сучасних технологій у сфері реабілітації та фізіотерапії, що розширює можливості у проведенні діагностики та лікування. Магістерські програми надають студентам можливість обирати спеціалізовані напрями підготовки, такі як неврологічна реабілітація, спортивна терапія чи педіатрична фізіотерапія; отримати практичний досвід під час клінічних стажувань, сприяючи розвитку здатності вирішувати реальні клінічні проблеми; брати участь у дослідницьких проектах, міжнародних обмінах і співпраці, удосконалюючи лідерські навички.

Протягом останніх років реабілітація та фізіотерапія стають дедалі популярнішими в Європі та, особливо, в Україні, отже й підготовка відповідних фахівців стає більш привабливою для вступників. Таким чином, все більш актуальним завданням вищої освіти постає вивчення профільних стандартів у сфері реабілітації та фізіотерапії, що пропонуються європейськими асоціаціями, відповідного міжнародного досвіду такої підготовки у вищій освіті, його аналіз та узагальнення з метою адаптації та імплементації в національних умовах, удосконалення стандартів вищої освіти та освітніх програм за відповідною спеціальністю.

Розроблення освітніх програм у сфері реабілітації та фізіотерапії має орієнтуватися на вимоги із забезпечення якості фізіотерапевтичної допомоги, що має визначальне значення для забезпечення оптимального фізичного здоров'я та добробуту пацієнтів, на розвиток релевантних компетентностей, зокрема здатності до відповідального лідерства, до забезпечення ефективного лікування та допомоги пацієнтам досягати оптимальних результатів у процесі відновлення здоров'я.

Важливу роль у належному забезпеченні якісної підготовки фахівців у сфері фізіотерапії та реабілітації як умови забезпечення інклюзії в сучасному суспільстві має відігравати держава, передусім створюючи умови для подолання кваліфікаційного розриву на ринку праці між попитом на таких фахівців і рівнем їх кваліфікації шляхом оновлення та удосконалення стандартів вищої освіти та професійних стандартів, їх гармонізації з міжнародними стандартами, вимогами ринку праці та очікуваннями суспільства.

Література:

1. Чепурна, Н. (2023). Понятійно-термінологічний апарат в реабілітаційній сфері. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, (2), 154–161. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2023.282523>.

2. Циганенко І., Овчаренко Л. Стратегічні напрями вдосконалення підготовки медичних кадрів у вищій школі. *Основні напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах* : матеріали навч.-метод. конф. Полтава, 2015. С. 256–258 . Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/200103613.pdf> .

3. Мруга М., Войтенко Л. Порівняльний аналіз вимог до інформаційної підготовки майбутніх лікарів на додипломному етапі навчання: вітчизняний та зарубіжний підходи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. 6 (20). Режим доступу: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html>

4. Agic, Branka; Fruitman, Howard; Maharaj, Asha; Taylor, Jessica; Ashraf, Aamna; Henderson, Joanna; Ronda, Natalia; McKenzie, Kwame; Soklaridis, Sophie; Sockalingam, Sanjeev. (2023). Advancing Curriculum Development and Design in Health Professions Education: A Health Equity and Inclusion Framework for Education Programs. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*. 43(4S): p S4-S8, Fall 2023. DOI: 10.1097/CEH.0000000000000453.

5. Chikhldze N., Pitskhelauri N. A three-country survey of stakeholders on Continuous Professional Development in Public Health. Режим доступу: https://academic.oup.com/eurpub/article/33/Supplement_2/ckad160.1495/7328536?login=false

6. Soliman, H. M. H., Goma, M. K., Soliman, M. H., Fawzi, A. K., & Hassan, W. Y. (2023). Assessment of Knowledge and Attitude of Health Care Workers Regarding Continuous Professional Development Programs, Alexandria, Egypt. *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 1(5), 390-398. DOI: [https://doi.org/10.59324/ejtas.2023.1\(5\).30](https://doi.org/10.59324/ejtas.2023.1(5).30).

7. Charow R. Artificial Intelligence Education Programs for Health Care Professionals: Scoping Review. Режим доступу: <https://assets.researchsquare.com/files/rs-3139183/v1/99779b4d-d0d3-4300-91dc-af4480fa65b2.pdf?c=1689828096>.

8. European Federation of Adapted Physical Activity. Режим доступу: <https://eufapa.eu/>.

9. Vision And Mission. Режим доступу: <https://eufapa.eu/eufapa-2/vision-and-mission/>.

10. Satakunta University of Applied Sciences. Режим доступу: <https://www.samk.fi/en/>.

11. Health and Welfare. Режим доступу: <https://www.samk.fi/en/faculties/>.

12. Latvian Academy of Sport Education. Режим доступу: <https://lspa.lv/>.

13. Profesionala Bakalaura Programma «Fizioterapija». Режим доступу: https://lspa.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=864:profesionl-bakalaura-augstks-izglbtas-programma-fizioterapija-kods-42722&catid=118:pamatstudijas&Itemid=374.

14. Jozef Pilsudski University of Physical Education in Warsaw. Режим доступу: <https://www.awf.edu.pl/en>.

15. Fizjoterapia. Режим доступу: www.awf.edu.pl/uczelnia/oferta-edukacyjna/studia-i-i-ii-stopnia/fizjoterapia.

16. Terapia Zajęciowa. Режим доступу: www.awf.edu.pl/uczelnia/oferta-edukacyjna/studia-i-i-ii-stopnia/terapia-zajeciowa.

17. Network of Occupational Therapy in Higher Education. Режим доступу: <https://enothe.eu>.

18. World Federation of Occupational Therapists. Режим доступу: <https://wfot.org>.

19. Medizinische Hochschule Hannover. Режим доступу: <https://www.mhh.de/>.

20. Masarykova univerzita. Режим доступу: <https://www.muni.cz/>.

21. Katedra fyzioterapie a rehabilitace. Режим доступу: <https://www.muni.cz/o-univerzite/fakulty-a-pracoviste/lekarska-fakulta/110614-katfyzioterapie-a-rehabilitace>.

22. Lithuanian Sports University. Режим доступу: <https://www.lsu.lt>.

23. Kineziterapija. Режим доступу: <https://www.lsu.lt/studijos/studiju-programos/pirmosios-pakopos-bakalauro-studijos/kineziterapija/>.

24. Kineziterapija. Режим доступу: <https://www.lsu.lt/studijos/studiju-programos/antrosios-pakopos-magistranturos-studijos/kineziterapija/>.

References:

1. Cherpurnaya N. (2023). Poniatiino-terminolohichniy aparat v reabilitatsiinii sferi [Conceptual and terminological apparatus in the rehabilitation field]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu*, (2), 154–161. Retrieved from: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2023.282523> [in Ukrainian].
2. Tsyganenko I., Ovcharenko L. (2015). Stratehichni napriamy vdoskonalennia pidhotovky medychnykh kadriv u vyshchii shkoli [Strategic directions for improving the training of medical personnel in higher education]. *Osnovni napriamky udoskonalennia pidhotovky medychnykh kadriv u suchasnykh umovakh : materialy navch.-metod. konf. Poltava*, 256–258. Retrieved from: <https://core.ac.uk/download/pdf/200103613.pdf> [in Ukrainian].
3. Mruga M., Voitenko L. (2010). Porivnialnyi analiz vymoh do informatsiinoi pidhotovky maibutnykh likariv na dodyplomnomu etapi navchannia: vitchyzniani ta zarubizhnyi pidkhody [Comparative analysis of the requirements for information training of future doctors at the undergraduate stage of education: domestic and foreign approaches]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*, 6 (20). Retrieved from: <http://www.ime.edu-ua.net/em.html> [in Ukrainian].
4. Agic, Branka; Fruitman, Howard; Maharaj, Asha; Taylor, Jessica; Ashraf, Aamna; Henderson, Joanna; Ronda, Natalia; McKenzie, Kwame; Soklaridis, Sophie; Sockalingam, Sanjeev. (2023). Advancing Curriculum Development and Design in Health Professions Education: A Health Equity and Inclusion Framework for Education Programs. *Journal of Continuing Education in the Health Professions*. 43(4S): p S4-S8, Fall 2023. DOI: 10.1097/CEH.0000000000000453.
5. Chikhladze N., Pitskhelauri N. A three-country survey of stakeholders on Continuous Professional Development in Public Health. Retrieved from: https://academic.oup.com/eurpub/article/33/Supplement_2/ckad160.1495/7328536?login=false.
6. Soliman, H. M. H., Goma, M. K., Soliman, M. H., Fawzi, A. K., & Hassan, W. Y. (2023). Assessment of Knowledge and Attitude of Health Care Workers Regarding Continuous Professional Development Programs, Alexandria, Egypt. *European Journal of Theoretical and Applied Sciences*, 1(5), 390-398. DOI: [https://doi.org/10.59324/ejtas.2023.1\(5\).30](https://doi.org/10.59324/ejtas.2023.1(5).30).
7. Charow R. Artificial Intelligence Education Programs for Health Care Professionals: Scoping Review. Retrieved from: <https://assets.researchsquare.com/files/rs-3139183/v1/99779b4d-d0d3-4300-91dc-af4480fa65b2.pdf?c=1689828096>.
8. European Federation of Adapted Physical Activity. Retrieved from: <https://eufapa.eu/>.
9. Vision And Mission. Retrieved from: <https://eufapa.eu/eufapa-2/vision-and-mission/>.
10. Satakunta University of Applied Sciences. Retrieved from: <https://www.samk.fi/en/>.
11. Health and Welfare. Retrieved from: <https://www.samk.fi/en/faculties/>.
12. Latvian Academy of Sport Education. Retrieved from: <https://lspa.lv/>.
13. Profesionala Bakalaura Programma «Fizioterapija». Retrieved from: https://lspa.lv/index.php?option=com_content&view=article&id=864:profesionl-bakalaura-augstks-izglbtas-programma-fizioterapija-kods-42722&catid=118:pamatstudijas&Itemid=374.
14. Jozef Pilsudski University of Physical Education in Warsaw. Retrieved from: <https://www.awf.edu.pl/en>.

15. Fizjoterapia. Retrieved from: www.awf.edu.pl/uczelnia/oferta-edukacyjna/studia-i-i-ii-stopnia/fizjoterapia.

16. Terapia Zajęciowa. Retrieved from: www.awf.edu.pl/uczelnia/oferta-edukacyjna/studia-i-i-ii-stopnia/terapia-zajeciowa.

17. Network of Occupational Therapy in Higher Education. Retrieved from: <https://enothe.eu>.

18. World Federation of Occupational Therapists. Retrieved from: <https://wfot.org>.

19. Medizinische Hochschule Hannover. Retrieved from: <https://www.mhh.de/>.

20. Masarykova univerzita. Retrieved from: <https://www.muni.cz/>.

21. Katedra fyzioterapie a rehabilitace. Retrieved from: <https://www.muni.cz/o-univerzite/fakulty-a-pracoviste/lekarska-fakulta/110614-katfyzioterapie-a-rehabilitace>.

22. Lithuanian Sports University. Retrieved from: <https://www.lsu.lt>.

23. Kineziterapija. Retrieved from: <https://www.lsu.lt/studijos/studiju-programos/pirmosios-pakopos-bakalauro-studijos/kineziterapija/>.

24. Kineziterapija. Retrieved from: <https://www.lsu.lt/studijos/studiju-programos/antrosios-pakopos-magistranturos-studijos/kineziterapija/>.